

ДО
НАУЧНОТО ЖУРИ
ПО ЗАПОВЕД № Р.О.38-243/24.04.2018 г.
НА РЕКТОРА НА СУ „Св.КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”

РЕЦЕНЗИЯ

ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА ЦВЕТА ЕВГЕНИЕВА ПОПОВА НА ТЕМА
„ ОСИГУРИТЕЛНИЯТ СТАЖ В БЪЛГАРСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО”
ЗА ПОЛУЧАВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР”

От проф. д-р на юрид.н. Васил Мръчков

I.

Дисертационният труд на асистент Цвета Попова, докторант на самостоятелна подготовка в катедрата по Трудово и осигурително право в Юридическия факултет на Софийския Университет „Св.Климент Охридски” е в обем от 290 стр., включително и Библиография на ползваната литература.

Изложението е разпределено на: Увод (с.7-11); три глави: гл.І. „Правна уредба на осигурителния стаж” (с.12-67); гл.ІІ „Понятието осигурителен стаж в съвременното българско законодателство” (с.68-187); гл.ІІІ „ Установяване и изчисляване на осигурителния стаж” (с. 188-270) и Заключение (с.271-281).

II.

Проучването на дисертационния труд ми дават основание да посоча следните негови положителни качества и научни приноси, както и някои слабости и спорни въпроси.

A. ПОЛОЖИТЕЛНИ КАЧЕСТВА И НАУЧНИ ПРИНОСИ

1. Дисертацията е посветена на **важен –теоретичен и приложен проблем** на осигурителното право – осигурителният стаж с богата нормативна уредба. Неговото значение продължава да нараства, а до сега не е бил предмет на самостоятелно научно изследване. Изложението в дисертацията е логично подредено: започва с увод, продължава с нормативната уредба на осигурителния стаж ; понятието за осигурителен стаж ; установяването и изчисляването на осигурителния стаж и завършва със заключение.

2.Изследването се основава на **грижливо проучване** на историческото развитие на нормативната уредба на осигурителния стаж в периода от приемането на Търновската конституция на 16 април 1879 г. до наши дни и неговата нормативна уредба в Кодекса за социално осигуряване от м.декември 1999 г., в сила от 1 януари 2000 г., която легализира за първи път понятието „осигурителен стаж” (гл.І, с.12-67.)

3. Дисертационният труд се опира на внимателно проучване, **добро познаване и овладяване** на действащата законова и подзаконова нормативна уредба. Дисертантката се е справила успешно с тази задача. А тя е трудна,

защото нормативната уредба на осигурителния стаж в действащото българско осигурително право е пръсната, сложна, несъгласувана, създавана по различно време, по конкретни поводи и има подчертано казуистичен характер.

4. Осигурителният стаж е **ключово понятие** в цялото осигурително право. То има освен самостоятелна уредба в чл.9 КСО, като сложен юридически факт и съпровождаща го уредба в чл.5 -7 КСО, както и подзаконова нормативна уредба – в НПОС (чл.37-49б) и др. На него е посветена гл.II (с.68-187). Тя е и най-голямата по обем глава в дисертацията и най-наситената с правни проблеми. Дисертантката е успяла да извлече трите основни съставни елементи на осигурителния стаж: като: а) време; б) през което поначало се осъществява възмездна трудова дейност ; в) за което са внесени или дължими осигурителни вноски, с изключение на осигурителния стаж на самоосигуряващите се лица (чл.9, ал.1, т.4 КСО) за осигурителния стаж на които се изисква осигурителните вноски да са реално внесени, а не само дължими (с.72-111). Обстойни и с добри юридически анализи са и други правни въпроси, включени в тази глава-за видовете осигурителен стаж и делението му на същински и несъщински (с.111-146), за разграничаването на осигурителния стаж от сходни правни понятия- трудов стаж, служебен стаж и юридически стаж (с.146-157). Авторката правилно е схванала функционалната двойственост на осигурителния стаж, като основание за възникване на правото на осигурителни престации и като критерий за определяне на техния размер (с.157-187). В тази част проличава способността на дисертантката да вижда правните въпроси, да ги идентифицира и правилно анализира съдържанието на правните норми.

5. Глава III (с.188-271) е посветена на **установяването и изчисляването** на осигурителния стаж. Правят впечатление богатството от въпроси, които тази глава поставя относно реда за установяване на осигурителния стаж и неговото определяне в общите мерни единици за време: часове, дни, месеци и години (чл.9, ал.1 КСО). Правилно са подбрани правните въпроси.

6. Авторката е проучила, добре познава и коректно използва **общата и специална правна литература**, както и достъпната ѝ чуждестранна литература на английски, немски и руски езици. Използва коректно литературните източници, спори с уважение със становищата, които не споделя и отстоява своето разбиране с правни аргументи (с. 85, 96-97, 119, 167-171, 174-175 и др.). Проявява критично отношение **към действащото законодателство** (с.68-71, 82-83, 96-97, 106-107, 109-110, 116-117, 174-175 и др.). Прави предложения **de lege ferenda** за усъвършенстване на законодателство и ги обосновава (с.71-72, 106-107, 109-110, 183-184, 246 и др.). Проучила е и добре познава и **съдебната практика** на ВАС и я използва не само илюстративно, а като източник на правни проблеми, отнася се критично към нея и я включва в правното си изследване (с.99-100, 102-103, 114-115, 118, 119, 135, 137, 142, 193-194, 200, 204, 210, 216 и др.). Уместно ползва и практиката на ВКС (226, 229 и др.) и т.н.

7. Езикът и стилът са, като цяло, **добри**. Мислите са ясно изразени.

Б. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И СПОРНИ ВЪПРОСИ

1. Темата на дисертацията предлага два основни ракурса при нейното разглеждане: единият е компонентът „стаж“, другият - компонентът „осигурителен.“ В изложението преобладава осигурителния компонент. Това създава впечатление за **известна дебалансираност**. Дисертантката сякаш предполага за известно съдържанието на стажа, а то е част от предмета на изследване. Интересно би било да се поразсъждава повече върху понятието „стаж“ и на по висока степен да се изведе неговото обобщение във и извън осигурителното право.

2. В някои части от изследването доминира езиковото и логическото тълкуване и не се отива отвъд тях, за да се проникне в социалния смисъл на правната норма. Известно е например широкото използване на фикциите при трудовия и осигурителния стаж (чл.352 и чл.354 КТ и чл.9, ал.2,3,6 и 7 КСО- с. 128-129), за осигурителния стаж на самоосигуряващите се лица по чл.9, ал.1, т.4 КСО, на морските лица по чл.4а с.к. и др. Тези и подобни на тях уредби изискват в тълкуването им и изобщо в тяхното научно изследване винаги да се поставя **въпросът „защо“** е прието едно или друго позитивноправно законодателно разрешение, какво е неговото оправдание, социално предназначение, основателност, аксиологична ценност и т.н. Тази насока открива важна ниша за научното изследване.

3. Някои конкретни законодателни разрешения относно осигурителния стаж дават повод за по-общи изводи и обобщения. Така например утвърдилото се в последните години „откупуване“ на осигурителен стаж по чл.9а КСО изисква по-ясен отговор на въпроса за правния характер на „**откупуването**“ (с. 122-127) за отношението му към чл.183, ал.1 ЗЗД, за определянето му, като израз на пазарните отношения и границите на тяхната допустимост в социалните ценности, комерсиализирането на осигурителните правоотношения, и т.н.

4. Количественото (екстензивното) нарастване на осигурителния стаж по продължителност, което дисертантката нарича общо „**натрупване**“, съдържа нюанс на автоматично нарастване. Бих предпочел за същинския осигурителен стаж изразът „**набиране**“, който изразява активното поведение на осигуреното лице чрез неговата възмездна трудова дейност, като волева дейност, както правилно е посочено в дисертацията (с.107-110). По-важно е да се вниква в съдържанието на правните понятия и да се разкриват техните логически пластове. А може би има място да се помисли и върху „набирането“ и „натрупването“ на осигурителния стаж, което включва съответно същинския и несъщинския осигурителен стаж (с.113-129).

5. Допълнението, направено на с.124 от дисертацията, с което дисертантката поддържа **алеаторния характер** на откупуването (или „закупуването“) на осигурителния стаж, тъй като отнапред е известна престацията, но не е известна сумата, която ще получи. Чрез набирането и натрупването на осигурителния стаж е налице сигурност във възникването на субективното право на пенсия при спазването на установените от закона изисквания, които се проверяват в пенсионното производство по предвидени и

известни от напред критерии, по които се определя размерът ѝ. Разсъжденията по този въпрос "за" и "против" заслужава да продължат.

6. Дисертантката поддържа становището, че производството по ЗУТОССР е **особено исково производство**. "Особените искови производства" са легално процесуално понятие с изрична законова уредба в част Трета на ГПК. Само предвидените в чл.310-388 ГПК 8 искови производства са признати за особени съдебни искови производства. Тяхната уредба е императивна, каквато е поначало уредбата на ГПК. „Най-близкото“ производство, за което може да се мисли е „бързото производство“ по чл.310-318 ГПК. Член 310, ал.1, т.6 ГПК допуска, че по реда на бързото производство се разглеждат „ и други искове, чието разглеждане в бързо производство е уредено в закон.“ Но това е допустимо, само когато в съответния закон е изрично предвидено разглеждането им по правилата на бързото производство по ГПК. Такава законодателна практика има в чл.146, ал.2 СК, съгласно който искът за издръжка се разглежда по реда на бързото производство по Гражданския процесуален кодекс . В ЗУТОССР има препращане за неуредени въпроси към ГПК, но не е изрично посочено, че това се отнася до бързото производство, както предвижда чл.146, ал.2 СК.

III.

Въз основа на изложеното в раздел II от рецензията правя следното

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представеният от асистент ЦВЕТА ЕВГЕНИЕВА ПОПОВА дисертационен труд на тема „ОСИГУРИТЕЛНИЯТ СТАЖ В БЪЛГАРСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО“ е сериозно монографично изследване. То съдържа научни и научно приложни резултати, показва, че дисертантката притежава задълбочени теоретични както общи, така и специални правни знания в областта на осигурителното право и способност за самостоятелни научни изследвания съгласно чл.6, ал.3 от Закона за развитието на академичния състав . Те са изложени в раздел II, А, т.1-7 от настоящата рецензия, към които препращам. Направените критични бележки и поставените спорни въпроси в раздел II, Б, т.1-6 от рецензията целят да подпомогнат и насърчат дисертантката в бъдещите ѝ научни изследвания . Те не разколебават общата безспорно положителна оценка на дисертационния труд.

Ето защо на основание чл.6, ал.3, чл.8,9 и чл.10, ал.1 ЗРАСРБ убедено

ПРЕПОРЪЧВАМ:

Научното жури да ДАДЕ на асистент ЦВЕТА ЕВГЕНИЕВА ПОПОВА за дисертационния ѝ труд на тема „ОСИГУРИТЕЛНИЯТ СТАЖ В БЪЛГАРСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО“ ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“

18 май 2018 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

(Проф.д.ю.н. Васил Мръчков)